

УДК 811.111'38/42

О. В. Мальярчук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
elena.ok@mail.ru

ЕМОЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ ЩАСТЯ: ЕТИМОЛОГІЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Статтю присвячено дослідженню проблеми концептуалізації та вербалізації емоцій у когнітивній лінгвістиці. В статті розглянуто сучасні підходи та концепції до вивчення емоційних концептів; визначено поняття "емоційний концепт"; виокремлено поняття емоційного концепту ЩАСТЯ та проаналізовано його структурні характеристики. В статті представлено етимологічний аналіз концепту ЩАСТЯ та його лінгвістичне дослідження, що передбачає аналіз його номінації, дескрипції та експресії.

Ключові слова: емоційний концепт ЩАСТЯ, етимологічний аналіз, структурні характеристики, номінація, дескрипція, експресія.

Проблема концептуалізації та вербалізації емоцій засобами національної мови стала об'єктом інтенсивних досліджень у когнітивній лінгвістиці. Проте, вплив емоцій як соціально-культурного феномену на семантичну організацію знань, даних у вербальній чи концептуальній формі, є недостатньо дослідженою проблемою. Отже, вивчення феномену емоцій, відбитого у концептуальних і мовних структурах репрезентації знань, є кроком до пояснення відображення людиною світу в її мові та свідомості.

Емоції є ядром людини, мовної особистості [1: 63]. Вони постійно супроводжують індивіда, беручи активну участь у процесі пізнання оточуючої дійсності й обумовлюючи усі інші види його діяльності та поведінку.

Аналіз сучасних підходів та концепцій до вивчення емоцій свідчить про нерозривний зв'язок між когніцією, емоціями та мовою як взаємозалежними складниками афективно-когнітивної системи "свідомість – сприйняття – концептуалізація – мова-репрезентація", що підтверджує статус мови емоцій як об'єкту лінгвокогнітології [1].

Емоції є особливими психофізичними станами організму, які відображають ставлення людини до самої себе й оточення у формі інтенцій, безпосередніх переживань, відчуттів приємного чи неприємного, задоволення чи незадоволення, що обумовлюється відношенням об'єктивних властивостей світу до потреб та мотивів діяльності індивіда [2: 27].

Соціалізовані в конкретній культурі, соціумі, емоції формують концепти. Результати цього процесу – емоційні концепти (ЕК) – становлять великий інтерес для когнітивної лінгвістики, порівняно нової галузі науки про мову, що займається дослідженням мови як засобу організації, обробки та передачі інформації. Емоції формують психічне життя людини, а емоційні концепти є, власне, тим засобом, за допомогою якого ми переживаємо та усвідомлюємо свої почуття. Під емоційним концептом розуміють етнічно, культурно обумовлене, складне структурно-значеннєве, ментальне, як правило, лексично й / або фразеологічно вербалізоване утворення, що базується на понятійній основі, що включає в себе крім поняття "образ", культурну цінність та функціонально заміщуючи людині в процесі рефлексії та комунікації предмети (у широкому змісті) світу, що викликають упереджене відношення до них людини [3: 49].

Мета нашого дослідження – схарактеризувати емоційний концепт ЩАСТЯ. **Предмет** – етимологічні та структурні характеристики емоційного концепту ЩАСТЯ. Емоційні концепти мають особливе значення і цінність для створення емоційної картини світу, що "вимальовується" за допомогою концепту як "згустку культури у свідомості людини" на стику декількох формуючих шарів – культури, свідомості й мови. Взаємозв'язок культури, емоційної концептосфери і мови виявляється у базових значеннях (поняттях) кожної лінгвокультури. Концептосфера емоцій, або емоціоконцептосфера (ЕКС) – це світобачення, спроектоване емоційною сферою свідомості індивіда [4: 65].

Емоційний концепт являє собою глобальну розумову одиницю, що кодується в людській свідомості одиницями універсального предметного коду. В основі цього коду можуть лежати індивідуальні та універсальні (етнічні) почуттєві образи. На відміну від поняття, у концепту немає чіткої структури та жорсткої послідовності розташування семантичних слів.

Емоційний концепт – це ментальна одиниця високого ступеня абстракції, що виконує функцію метапсихічної регуляції та відображає в мовній свідомості багатовіковий досвід інтроспекції етносу у вигляді загально універсальних і культурно-специфічних уявлень про емоційні переживання, що інтегрує в собі мовна, концептуальна та емоційна картини світу. Можна підкреслити, що емоційні концепти визначаються такими соціо-культурно-психологічними характеристиками конкретного співтовариства людей, як традиції, звичаї, вдачі, особливості побуту, стереотипи мислення, моделі / зразки поведінки та т. п., що історично складаються на всьому протязі розвитку, становлення тієї або іншої етнічної спільності. Їхній облік, безумовно, важливий для лінгвокультурологічних робіт, зокрема для адекватного вивчення концептосфер різних мов.

Емоційний концепт є різновидом культурного концепту і зберігає всі його ознаки, але відрізняється додатковими емотивними й ціннісними характеристиками. В його основі лежить оцінювання як онтологічна властивість людини, яка не може в своїй пізнавальній діяльності не оцінювати оточуючу її дійсність.

Емоційний концепт ЩАСТЯ тісно пов'язаний із базовими людськими емоціями, які є універсальними для більшості культур. Базовими емоціями вважаються страх, щастя, радість, гнів та сум. Такі емоції за своїм походженням є первинними, а за природою – елементарними, але соціалізованими [1: 39]. Однак, незважаючи на те, що щастя відноситься до базових емоцій, специфіка прояву і лексикалізації цієї емоції залежить від особливостей лінгвокультури.

У загальному сенсі щастя – це емоційний стан (емоція), за якого людина відчуває внутрішню задоволеність умовами свого існування, повноту й осмисленість життя і здійснення свого призначення; усвідомлення позитивності контексту власного існування.

Філософський енциклопедичний словник тлумачить поняття "щастя" як категорію моральної свідомості, що позначає стан повного і тривалого вдоволення від життя загалом. За філософською енциклопедією, щастя – це почуття повноти буття, пов'язане з самоіснуванням [5: 175]. Слово "щастя" тлумачиться як сприйняття суб'єктом об'єктивної реальності, як його участь у сприйнятті довкілля, де суб'єкт є творцем свого буття. Звідси, виникає концепт участі суб'єкту у цьому процесі, спроможність його до переживання, сприйняття обставин об'єктивного світу. Слово "щастя" вербалізується у цьому випадку у загальнолюдському аспекті.

У праці "Когнітивна лінгвістика" В. А. Маслова подає аналіз емоційних концептів ЩАСТЯ та РАДІСТЬ у концептосфері російської лінгвокультури. Щастя визначається як "стан найвищого задоволення життям". З точки зору етимології щастя – це загальнослов'янське слово, яке означає "того, хто залишився з частиною, зі здобиччю. Щастя визначається і як побутове поняття, спираючись на приклади *"бесконечное счастье"*, *"без счастья и в лес по грибы не ходи"* і як поняття, яке існує в континуумі *"бесконечное счастье"*, *"вечное счастье"*, *"быстротекущее счастье"*, *"короткое счастье"* [6].

Детальному вивченню концепту ЩАСТЯ в концептосфері російської мови присвячена монографія російського дослідника С. Г. Воркачова, який також описав функціонування його семантичного дублета БЛАЖЕНСТВО в релігійному та поетичному дискурсах. Учений розглядає концепт в межах типу свідомості, в якій він реалізується – побутова свідомість і свідомість спеціальна: наукова та релігійна [7].

Вчений розглядає ЩАСТЯ як культурний концепт та визначає його як багатомірне інтегративне ментальне утворення, яке включає інтелектуальну загально-аксіологічну оцінку і оцінку емоційну в формі радості або задоволення [7: 65]. С. Г. Воркачов стверджує, що щастя – це інтелектуальна оцінка – позитивний баланс життя; щастя – це блаженство, спокій та щастя – це діяльність, боротьба та ін. Специфічним є суб'єктне переживання щастя, що відрізняє його від об'єктного переживання іншого поняття моральної свідомості – любові, яка набуває форми свого об'єкта (любов статева, родинна, до батьківщини, до праці тощо). Щастя ж набуває форми свого суб'єкта, і тому виділяють поняття *"жіночого щастя"*, *"батьківського щастя"*, *"простого людського"*, *"міщанського"*, *"геройного"* та ін. [7: 75].

Таким чином, емоційні концепти як невід'ємні компоненти духовної культури будь-якого народу проявляють певну специфіку вербалізації у різних лінгвокультурах. Концепт ЩАСТЯ має свою специфіку та інтерпретацію у різних мовних картинах світу, а також вербальні засоби, які репрезентують його зміст у мові. Важливу роль потрібно звернути на внутрішню форму емоційного концепту ЩАСТЯ, яка виявляється в результаті етимологічного аналізу його ключового слова.

Етимологічний аналіз емоційного концепту ЩАСТЯ / HAPPINESS – це необхідність виявлення особливих відношень послідовності форми та змісту та актуалізації концепту в англійській лінгвокультурі.

У нашому дослідженні ми звертаємося до етимології слова happiness та аналізуємо передумови позначення та називання слів, свого роду праформ, які згодом сформулюють основу сучасного концепту ЩАСТЯ.

З цією метою було проаналізовано словникові статті лексеми-імені концепта. Провідною лінгвістичною ознакою концепту є закріплення за ним певних способів його мовної реалізації. Лексема happiness є прямою номінацією концепту, що досліджується, оскільки вона в якості основного значення виступає як щастя / удача. Як засвідчує аналіз словників, лексема щастя / удача вживається в різних стилях мовлення і визначається ними в якості домінанти існуючого синонімічного ряду.

Матеріалом дослідження слугують дані шість етимологічних словників. Словник "Chambers's Twentieth Century Dictionary of the English Language" наводить наступні пояснення слова happy:

Happy adj. lucky, successful: possessing or enjoying pleasure or good: secure of good: furnishing enjoyment: dexterous, apt, felicitous. – v. t. (Shak.) to make happy. – v. t. **happy'fy**, to make happy. – adv. **happ'ily**. – n. **happ'iness**. – adj. happ'y-go-luck'y, easy-going: taking things as they come – **щасливий** прикм. удачливий, успішний: володіння або насолода радістю: впевненість в хорошому: доставляти радість: вдалий, здібний, блаженний. – перех. дієсл. **робити щасливим** – присл. **щасливо**. – ім. **щастя**. – прикм. безтурботний, легковажний, той, хто приймає речі такими, якими вони є [8].

В словнику дається лише тлумачення лексичного значення, проте не наводиться етимологія слова, хоча словник виділяє корінь – *happ*. Лексикографічне джерело підкреслює те, що дане слово може виступати як іменник, прикметник, дієслово, прислівник, що побічно вказує на важливість для свідомості носіїв англійської мови того змістового поля, до якого воно відноситься.

Словник "The Barnhart Concise Dictionary of Etymology" наводить наступні тлумачення слова *happy*:

Happy adj. about 1380, fortunate or lucky, in Chaucer's House of Fame; formed from English *hap* chance or fortune + *-y* the sense of very glad, is first recorded in Chaucer's Canterbury Tales (about 1390). – **happiness** n. 1530 formed from English *happy* + *-ness* – **щасливий** прик. близько 1380, успішний, у Чосера "Будинок долі"; утворене від англійського *hap* "випадок" або "удача" + *-y*. "почуття дуже приємного". Вперше записано в Чосеровських "Кентерберійських оповіданнях" (близько 1390) – **щастя** в 1530 утворене від англійського *happy* "щасливий" + *-ness* [9].

Цей словник фіксує первинність вживання прикметника *happy* "щасливий" та похідного іменника *happiness* "щастя". Крім того, важливо відмітити дату відображення в письмовому тексті лексем *happy* (1380 р.) та *happiness* (1530 р.).

Згідно "A New English Dictionary on Historical Principles", походження слова *happy* відноситься до середньоанглійського періоду:

Happily (há'pili), adv. also **happily**. ME. [f. *Happy* a. + *-ly*.] in a happy manner. 1. = *Haply* (arch.). 2. With or by good fortune; luckily, successfully. (Now often expressing only that it is well that things are so.) ME. 3. Aptly, fitly, appropriately; felicitously 1577. 4. With mental pleasure or content 1513 – **щасливо** присл. "у щасливий манері". Середньоангл. [f. *Happy* a. + *-ly*.] 1 = "випадково" (арх.) 2. "з або при хорошій удачі"; "успішно" (Зараз часто вживається, коли все добре). Середньоангл. 3. "підходящий"; "щасливий" 1577. 4. "з внутрішнім задоволенням" 1513 [10].

Happiness (há'pines). 1530. [f. as prec. + *-ness*]. The quality or condition of being happy. 2. Good fortune or luck; success, content of mind, which results from success or the attainment, of what is considered good 1591. 3. Successful or felicitous aptitude, fitness, or appropriateness – **щастя**. Якість чи стан щастя. 2. "хороший успіх; "задоволення", стан розуму, який походить від успіху чи досягнення, того, що вважається хорошим 1591. 3. "успішна чи приємна схильність"; "відповідність" [10].

Happy (hápi), a. ME. [f. *Hap* sb. + *-Y*] 1. Fortuitous; chance (rare) – 1677. 2. Having good hap or fortune; lucky, fortunate; favored by circumstances ME. b. Blessed, beatified – 1700. 3. Characterized by or involving good fortune. ME. 4. Having the feeling arising from satisfaction with one's circumstances or condition. 5. Apt, dexterous, felicitous ME. 6. colloq. (joc.) Slightly drunk 1770 – **щасливий** 1. "випадковий" (рідко) – 1677. 2. "мати хороший шанс". 4. "мати почуття, що підвищується від задоволення, від обставин чи ситуації". 5. "блаженний". Середньоангл. 6. розм. (жарт.) "трішки випивший" 1770 [10].

Happy, v. 1600 [f. prec.] To render happy – 1632 – **ощасливити** дієсл. 1600 "робити щасливим" – 1632 [10].

Happy-go-lucky. 1672 – "безтурботний". 1672. a) adv. Just as it may happen; haphazard – присл. "Тільки що трапилось"; "випадково"; б) adj. Of persons, etc. – прик. "До людей"; в) sb. A happy-go-lucky person, quality, or character 1851 – підм. "безтурботна людина", якість чи характер 1851 [10].

Варто відмітити різноманітність якостей лексеми: вона може позначати відповідну якість, властивість, стан, характеризувати носія відповідної прикмети. Крім того, словник відзначає архаїчність значення "випадково" і розмовність, жартівливість значення "трішки випивший". Іншими словами, тривале існування слова відображається, з одного боку, в розширенні його значення, а з другого – у відмиранні застарілих значень.

Словник "The Concise Oxford Dictionary of English Etymology" вказує на зв'язок слова *hap* "щасливий випадок", "удача" з давньоанглійським *ġeháþ* "підходящий", "зручний", "правильний":

Hap sb. XII. – ON. *Hap* chance, good luck, rel. to OE *ġeháþ* (lic) fitting, convenient, orderly (cf. OSL. *Kobū* fate). Hence *hap* vb. XIV; superseded by *happen* XIV. *Haply* by chance XVI. *Happy* prosperous XIV; having a feeling of content XVI. *Happy-go-lucky* XVII – **випадок** підм. XII. – ON "щасливий випадок", "удача", відноситься до давньоангл. *ġeháþ* (lic) "підходящий", "зручний", "правильний" (cf. OSL. *Kobū* fate). Отже, "випадок" vb. XIV; замінений на "траплятися" в XIV. Можливо, на "випадково" в XIV. "Щасливий", "процвітаючий" в XIV; "мати почуття задоволення" в XVI. "Безтурботний" в XVII [11].

Потрібно звернути увагу на те, що словник відмічає поступове розширення значення досліджуваної лексеми: від давньоангл. *ġeháþ* "підходящий", "зручний", "правильний" до "траплятися" (XIV), "випадково" (XIV), "щасливий", "процвітаючий" (XIV), "мати почуття задоволення" (XVI), "безтурботний" (XVII).

Словник "A Concise Etymological Dictionary of the English Language" вказує на скандинавське походження кореня *hap*, який в давньоанглійський період мав значення "випадок", "удача". На подальше активне існування слова вказують деривати *hap-y*, *hap-less*, *hap-ly*, *mis-hap*, *per-haps* [12].

Словник "The New Etymological Dictionary" наводить всі похідні слова *hap*:

Hap, n. chance. – v.i. *happen*. – *hap'less* a. unlucky. – *haphaz'ard* a. random, without design. – adv. by chance. – *hap'ly* adv. perhaps. – *happ'en* v.i. come about, occur [ON. *happ*, luck] – **випадок** ім. – непер. дієсл.

happen "траплятися". – hap'less "нещасливий", "невдалий" – haphaz'ard "можливо", "навмання", "без наміру" – присл. "випадково" – hap'ly "випадково", присл. "можливо" – happ'en "траплятися", непер. дієсл. "виникати", "проявлятися" (ОН випадок, удача) [13].

Happ'ly a. glad, content; lucky, fortunate; apt. – happ'ly adv. – happ'ness n. – happ'y-go-lucky a. casual. [hap] – **щасливо** "радісно", "задоволено"; "удачливо"; "доречний" – happ'ly "випадково", присл. – happ'iness "щастя", імен. – happ'y-go-lucky "безтурботний" [13].

Виділяючи в даному слові корінь *hap* "випадок", словник прослідковує семантичний зв'язок похідних слів: happen "траплятися", haphaz'ard "навмання", "без наміру", "випадково", hap'ly "випадково".

Провідною лінгвістичною ознакою концепту є закріплення за ним певних способів його мовної реалізації. В англійській мові прямою номінацією концепту "щастя" є слово *happiness*.

Критичний аналіз підходів до концепту, існуючих у когнітології, зумовлює доцільність прийняття за основу розуміння концепту ЩАСТЯ як культурно-маркованого вербалізованого смислу – одиниці колективної свідомості, знання, репрезентовані низкою мовних реалізацій і відображають культурні цінності представників конкретної лінгвокультури. Відповідно, концепт ЩАСТЯ моделюється як багатомірне інтегративне культурно марковане ментально-афективне утворення, яке актуалізується в дискурсі різнорідними лінгвальними засобами і в якому виділяються наступні складові:

- поняттєва (відбиває ознакову та дефініційну структури концепту);
- образна (фіксує концептуальні метафори, що підтримують концепт у мовній свідомості);
- ціннісна (детермінована місцем концепту у мовній системі та репрезентована як позитивною, так і негативною оцінкою).

Як зазначає В. І. Шаховський, лінгвістичне дослідження емоційних концептів передбачає аналіз їх номінації, дескрипції та експресії [1: 43].

Поняттєвий зміст концепту HAPPINESS розкривається у визначеннях емоції радості та задоволення, що існують в англійській мові наукових концепціях та теоріях, які утворюють фрагмент наукової картини світу, й полягає в апеляції до сенсорної пам'яті індивіда, насамперед, до тієї частини сенсорного спектру, яка акумулює приємні відчуття радості, задоволення, вражень (тактильні, зорові, нюхові, акустичні). Джерелом задоволення та щастя може також стати вдосконалення та покращення моральних та етичних норм.

Внаслідок аксіологічної маркованості емоції, відображуваної концептом HAPPINESS, його поняттєвий зміст існує у нерозривній єдності з **ціннісним змістом**.

Номінація, дескрипція та експресія емоційного концепту HAPPINESS здійснюється номінативними одиницями англійської мови, тобто такими, що використовуються для позначення виділених мовною свідомістю окремих фрагментів немовного континууму та відповідають "баченню світу" певного лінгвокультурного соціуму [14: 57]. Розрізняють класичні номінативні одиниці (термін В. М. Телія), та некласичні – вільні та фразеологічні словосполучення та ідіоми.

Номінація емоційного концепту HAPPINESS є його прямим або вторинним найменуванням. Прототиповим засобом іменування концепту є слово. Лексикалізована емоція є емоційним концептом, оскільки вона як знакове утворення існує, функціонує у лінгвокультурі і, як наслідок, відображає у собі емоціональний досвід того чи іншого індивіда, в цілому соціумі, оціннісно категоризує, концептуалізує навколишній світ. Лексема є найважливішим засобом вербального оформлення концепту [15]. Ім'ям концепту є лексична одиниця, що вирізняється своєю частотністю, синтаксичною поліфункціональністю та полісемантичністю.

Іменем аналізованого концепту в англійській мові вважаємо лексему *happiness*, бо саме вона найповніше номінує даний концепт у мові та найкраще описує дану емоцію.

Проаналізувавши словникові дефініції імені концепту ЩАСТЯ, ми дійшли висновку, що в сучасній англійській мові лексема *happiness* має наступні прямі значення і визначається як *the state or the feeling of being happy and pleased, often because something good has happened or when somebody is doing something he enjoys*. Даний аналіз дає змогу виділити основні змістові ознаки ядра емоційного концепту ЩАСТЯ.

У семантиці аналізованої лексеми міститься загальна **родова** сема "стан" або "почуття" (*state or feeling*), яка вказує на відповідну денотативну сферу свідомості людини, репрезентованою суперординатною (найбільш високого рівня узагальнення) категорією ЕМОЦІЯ. Усі інші **видові** семи слугують для конкретизації значення лексеми. Серед видових компонентів виділяються: сема "**характер емоції**" (*happy, pleased*), "**симптом емоції**" (*something has happened – щось трапилося; doing something that enjoy – робиш те, від чого отримуєш задоволення*), "**характер події**" (*good – хороша*); "**об'єкт щастя**" (*somebody – індивід*).

Відповідно, окрім імені концепту, лексеми *happiness*, до номінативних засобів його мовної репрезентації відносяться синоніми (*brightness, content, contentment, glee, enjoyment, gladness, gladness, gratification, appeasement, joyfulness, joy, jubilation, delight, felicity, cheer, cheerfulness, treat, kick, euphoria, bliss, elation, ecstasy, aptness, suitability, excitement, luck, welfare, thanks, relief, satisfaction, gratitude, wellbeing, pleasure, love, smile*), деривати (*happy, happily*), ідіоми та фразеологізми (*happy event*;

happy love; happy ending; happy / golden medium / mean; happy warrior; happy hour; happy family; happy couple; happy memories; happy soul; many happy returns (of the day); happy landings happy hunting ground; happy-go-lucky; happy clapper; happy release; not be a happy bunny; the happy day), компаративні звороти (*as*) *happy as the day is long (as a king; as a bird on the tree; as a clam / as a clam at high tide; as a pig in mug; as a Larry)*, вільні словосполучення (*giving hugs, savoring present*), а також когнітивні метафори, що характеризуються образністю та наочністю (*walking with the head up high, showing teeth, eyes crinkled at the corners, with rosy cheeks and an open mouth*), пафосні та афоризми (*Happiness is a habit; Real happiness consists of peace of mind and heart; True happiness consists of making others happy; Happiness takes no account of time etc.*), що позначають стан радості, задоволення та щастя.

Вивчення словників дає можливість виділити шляхи вербалізації, які використовуються для позначення концепту HAPPINESS, універсальність його властивостей та національно-культурну специфіку.

Вільні словосполучення з номінацією *happiness* або її синонімів слугують засобами мовного втілення метафор, що констатують **образний зміст концепту HAPPINESS**. Образний складник, тобто образи, асоціації, знання, що викликаються у свідомості у зв'язку з цим чи іншим денотатом, відіграє важливу роль у вербалізації концепту HAPPINESS. Образний компонент концепту HAPPINESS у сучасній англійській мові об'єктивується низкою ключових когнітивних та образних метафор, які є основою для типових метафоричних висловлювань. Метафоризація належить до найважливіших проявів адаптивної та регулятивної діяльності людини, спрямованої на переробку емоційної інформації. У когнітивній лінгвістиці метафора розуміється як феномен, який забезпечує мовленнєво-розумову діяльність людини.

Для концепту HAPPINESS продуктивним є онтологічні метафори. Серед онтологічних метафор найбільш поширеним є персоніфікація. Наприклад, у фрагменті: *"It's important to remember that joy can always follow despair"* [16: 182]. Задоволення уподібнено людині, що має здатність виконувати фізичні рухи. Метафора вербалізована дієсловом *to follow* (переслідувати, йти слідом, слідувати), агентом дії якого є денотат лексеми *joy*.

Група метафор побудована на уподібненні задоволення чи радості природним явищам, наприклад воді або вогню: *"Gabby laughed, feeling a little burst of relief"* [16: 139]; *"Inexplicably, Will felt a strange wave of relief"*. [17: 46]; *"...made her feel a burst of gratitude and affection toward him"* [17: 154].

Номінативні засоби використовуються не лише для номінації й метафоричного уподібнення концепту HAPPINESS, а й для дескрипції та експресії стану задоволення та радості.

Дескрипція емоційного концепту здійснюється за допомогою мовних виразів, які за словниковими дефініціями не містять ознак, що дозволяють віднести їх до номінативних засобів вербалізації концепту ЩАСТЯ / HAPPINESS, проте набувають таких ознак у контексті дискурсу. Наприклад:

"I love you, Gabby, more than you'll ever know. You're everything I've ever wanted in a wife. You're every hope and every dream I've ever had, and you've made me happier than any man could possibly be. I don't ever want to give that up. I can't" [16: 193].

Наведений фрагмент, окрім експліцитного маркера *happy*, містить повний опис емоційного стану головного героя, вказує причину такого емоційного збудження, зображає почуття радості та щастя, які переполюють його.

Експресія емоційного концепту досягається за допомогою сукупності одиниць, які завдячуючи їхнім семантико-стилістичним ознакам, здатні виражати суб'єктивне ставлення мовця до змісту, адресата мовлення або передавати його фізичний, психологічний та емоційний стан в комунікативному акті. Експресія спирається на цілий комплекс психічних, соціальних та лінгвістичних чинників і виявляється як інтенсифікація виразності повідомлюваного, як збільшення впливу сили висловлювання. Наприклад, у фрагменті: *"I'm fine!" She waved a hand. "If you want to go drive the boat again, feel free. I'm perfectly happy enjoying the view"* [16: 81].

Експресія емоції щастя здійснюється персонажем через вигук (*I'm fine*). У контексті також присутня номінація задоволення – *happy enjoying*.

Концепт HAPPINESS кодується в одній людині як почуття задоволення, в іншій особі – як справжнє кохання, яке вона відчувала раз у своєму житті. У третій асоціюється з успіхом та вдачею, в четвертої з гарним настроєм і посмішкою, в іншій з добробутом та достатком і так далі. Наприклад:

1. HAPPINESS means love.
2. HAPPINESS means money and property.
3. HAPPINESS means joy and pleasure.
4. HAPPINESS means gratitude and relief.
5. HAPPINESS means wellbeing.
6. HAPPINESS means a good spirit.
7. HAPPINESS means a positive feeling etc.

В усіх висловлюваннях спостерігається позитивно-піднесена оцінка цього концепту. Щастя вважається одним із найкращих та найщиріших людських почуттів, якими володіє людина.

Висновки. Таким чином, емоційний концепт HAPPINESS має понятійний, ціннісний та образний зміст, який актуалізується в англомовному художньому дискурсі шляхом номінації, дескрипції та експресії. Ціннісна складова нерозривна з поняттєвою та образною внаслідок його аксіологічної природи. Згідно словникових дефініцій, етимологічний номінант концепту ЩАСТЯ іменник happiness походить від іменника *hap* "випадок", "удача", які мають скандинавське походження. В тлумаченні подальшого існування цієї лексеми в англійській мові проаналізовані словники загалом одностайні: прикметник *happy* "щасливий" та іменник happiness "щастя" сформувалися суфіксальним способом в середньоанглійський період. На важливість концепта для свідомості англійців вказують різноманітні деривати: happen, happy, haply, happily; haphazard, hapless, unhappy, perhaps, mishap, happily, happiness.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі емоційного концепту ЩАСТЯ на матеріалі української, російської лінгвокультур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шаховский В. И. Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации / В. И. Шаховский // Филологические науки. – 1998. – №2. – С. 59–65.
2. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард ; [пер. с англ.]. – СПб. : Питер, 2000. – 464 с.
3. Красавский Н. А. Образная лингвистическая объективация базисных эмоций / Н. А. Красавский // Житниковские чтения : межкультурные коммуникации в когнитивном аспекте : [мат-лы Всерос. науч. конф.]. – Челябинск : Челябинск. гос. ун-т, 2001. – С. 46–53.
4. Фесенко С. Л. Лингвокультурологическая специфика эмоциональных концептов / С. Л. Фесенко // Композиционная семантика : [мат-лы третьей междунар. школы-семинара по когнитивной лингвистике, (18–20 сентября 2002 года)]. – Тамбов, 2002. – Ч. II. – С. 64–67.
5. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
6. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : [учеб. пособ.] / В. А. Маслова. – Мн. : Тетра Системс, 2004. – 220 с.
7. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М. : Гнозис, 2004. – 240 с.
8. Chambers's Twentieth Century Dictionary of the English language [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.org/stream/chambersstwentie00daviiala#page/n3/mode/2up>.
9. The Barnhart Concise Dictionary of Etymology [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.harpercollins.com/browseinside/index.aspx?isbn13=9780062700841>.
10. A New English Dictionary on Historical Principles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.org/details/ANewEnglishDictionaryOnHistoricalPrinciples.10VolumesWithSupplement>.
11. The Concise Oxford Dictionary of English Etymology [Електронний ресурс] / T. F. Hoad. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 576 p.
12. A Concise Etymological Dictionary of the English Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.org/conciseetymologi002983mbp#page/n5/mode/2up>.
13. The New Etymological Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com/>.
14. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологические аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
15. Красавский Н. А. Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокультурах : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" [Електронний ресурс] / Н. А. Красавский. – Волгоград, 2001. – Режим доступу : <http://www.vspu.ru/~axiology/libr/akd/autoref14.htm>.
16. Sparks N. The Choice / N. Sparks. – New York: Grand Central Publishing, 2007. – 219 с.
17. Sparks N. The Last Song / N. Sparks. – New York : Grand Central Publishing, 2009. – 309 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Shakhovskii V. I. Yazykovaya lichnost' v emotsional'noi kommunikativnoi situatsii [Linguistic Personality in the Emotional Communicative Situation] / V. I. Shakhovskii // Filologicheskie nauki [Philological Sciences]. – 1998. – № 2. – S. 59–65.
2. Izard K. E. Psikhologiya emotsii [Psychology of Emotions] / K. E. Izard ; [per. s angl.]. – SPb. : Piter, 2000. – 464 s.
3. Krasavskii N. A. Obraznaya lingvisticheskaya ob'ektivatsiya bazysnykh emotsii [Imagery Linguistic Objectivization of Basic Emotions] / N. A. Krasavskii // Zhitnikovskie chteniya : mezhkul'turnye kommunikatsii v kognitivnom aspekte [Zhitnikovskie Readings : Cross-Cultural Communication in the cognitive Aspect]: [mat-ly Vseros. nach. konf.]. – Chelyabinsk : Chelyabinsk. gos. un-t, 2001. – S. 46–53.
4. Fesenko S. L. Lingvokul'turologicheskaya spetsifika emotsional'nykh kontseptov [Lingual Cultural Particularity of Emotional Concepts. Compositional Semantics] / S. L. Fesenko // Kompozitsionnaya semantika [Compositional Semantics] : [mat-ly tret'ei mezhdunar. shkoly-seminara po kognitivnoi lingvistike, (18–20 sentyabrya 2002 goda)]. – Tambov, 2002. – Ch. II. – S. 64–67.
5. Filosofskii entsiklopedicheskii slovar' [Philosophical Encyclopedic Dictionary] / [gl. redaktsiya : L. F. Il'ichev, P. N. Fedoseev, S. M. Kovaliov, V. G. Panov]. – M. : Sov. entsiklopediya, 1983. – 840 s.
6. Maslova V. A. Kognitivnaya lingvistika [Cognitive Linguistics] : [ucheb. posobie] / V. A. Maslova. – Mn. : Tetra Sistems, 2004. – 220 s.
7. Vorkachiov S. G. Schast'e kak lingvokul'turnyi kontsept [Happiness as a Lingual Cultural Concept] / S. G. Vorkachiov. – M. : Gnozis, 2004. – 240 s.

8. Chambers's Twentieth Century Dictionary of the English language [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://archive.org/stream/chambersstwentie00daviiala#page/n3/mode/2up>.
9. The Barnhart Concise Dictionary of Etymology [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.harpercollins.com/browseinside/index.aspx?isbn13=9780062700841>.
10. A New English Dictionary on Historical Principles [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://archive.org/details/ANewEnglishDictionaryOnHistoricalPrinciples.10VolumesWithSupplement>.
11. The Concise Oxford Dictionary of English Etymology [Elektronnyy resurs] / T. F. Hoad. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 576 p.
12. A Concise Etymological Dictionary of the English Language [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://archive.org/stream/conciseetymologi002983mbp#page/n5/mode/2up>.
13. The New Etymological Dictionary [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.etymonline.com/>.
14. Teliya V. N. Russkaya frazeologiya. Semanticheskii, pragmaticheskii i lingvokul'turologicheskie aspekty [Russian Phraseology. Semantic, Pragmatic and Lingocultural Aspects] / V. N. Teliya. – M. : Yazyki russkoi kul'tury, 1996. – 288 s.
15. Krasavskii N. A. Dinamika emotsional'nykh kontseptov v nemetskoj i russkoj lingvokul'turakh [Dynamics of Emotional Concepts in German and Russian Lingocultures] : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni d-ra filol. nauk [Elektronnyy resurs] / N. A. Krasavskii. – Volgograd, 2001. – Rezhym dostupu : <http://www.vspu.ru/~axiology/libr/akd/avtoref14.htm>.
16. Sparks N. The Choice / N. Sparks. – New York : Grand Central Publishing, 2007. – 219 c.
17. Sparks N. The Last Song / N. Sparks. – New York : Grand Central Publishing, 2009. – 309 c.

Матеріал надійшов до редакції 19.02. 2014 р.

Малярчук Е. В. Эмоциональный концепт СЧАСТЬЕ: этимологические и структурные характеристики.

Статья посвящена исследованию проблемы концептуализации и вербализации эмоций в когнитивной лингвистике. В статье рассматриваются современные подходы и концепции к изучению эмоциональных концептов; определяется понятие "эмоциональный концепт"; выделяется понятие эмоционального концепта СЧАСТЬЕ и анализируются его структурные характеристики. В статье представлены этимологический анализ концепта СЧАСТЬЕ и его лингвистическое исследование, которое предполагает анализ его номинации, дескрипции и экспрессии.

Ключевые слова: эмоциональный концепт СЧАСТЬЕ, этимологический анализ, структурные характеристики, номинация, дескрипция, экспрессия.

Maliarchuk O. V. Emotional Concept HAPPINESS: Etymological and Structural Characteristics.

The article is devoted to the problem of the conceptualization and verbalization of emotions in the cognitive linguistics. The article deals with modern approaches and concepts to the study of emotional concepts; the notion "emotional concept" is defined; the notion of the emotional concept HAPPINESS and its structural characteristics are specified. The article presents the etymological analysis of the concept HAPPINESS and its linguistic research which includes the analysis of its nomination, description and expressiveness.

Key words: emotional concept HAPPINESS, etymological analysis, structural characteristics, nomination, description, expressiveness.